

ARNO VAN VLIERBERGHE

1.

Er mag dan wel niets bestaan ‘dat niet iets anders aanraakt’, maar een gezellige straal maakt nog geen stroming. Naar mijn gevoel heeft eerbied voor literaire traditie (en dus de eigen onbenulligheid) ergens rond de late jaren negentig definitief plaatsgemaakt voor een door en door marktgericht arrivisme dat zich als een aasgier tegoed doet aan de rottende resten van ‘het verleden’. De dichter als boorplatform op de gasblaas van traditie. Als we J.F. Vogelaar moeten geloven en de geschiedenis van de literatuur er eentje is van ‘repeterende breuken’, dan zitten we nu ergens pal in het duisterste middenpunt van de kloof zonder zicht op kant noch wal. Tegelijkertijd meen ik dat er werkelijk niemand van de hedendaagse Nederlandstalige dichters echt nog zo’n Deleuziaans ontzag heeft voor de breuk. In plaats van ‘scholen’ moeten we het eerder over ‘merken’ hebben. De merknaam Artez. De merknaam Perdu. Misschien zou ik net willen oproepen tot het verzinnen van meer stromingen, scholen en tradities waarmee we onderling elkaars kop kunnen inbeuken. Stromingen die bij dageraad worden afgekondigd en bij zichzelf bij schemering solidair over de klippen jagen. Ik doe een aantal voorstellen: “De Nieuwe Religieuzen”, waaronder ik alle hedendaagse dichters versta die er wonderwel in slagen om de meest lachwekkende aspecten van New Age-denken weten ‘op te kuisen’ (net zoals schrijvers van ‘speculatief realisme’ eigenlijk weinig meer veroorzaken dan de gentrificatie van de minst salonfähige *pulp*-beginselen van Sci-Fi). Ik denk aan zij die zich inlaten met: a) het leggen van Tarotkaarten, b) het in hun poëzie vermelden van het leggen van Tarotkaarten, c) het vrijblijvend denken te kunnen grasduinen in occulte rituelen zonder enige erkenning af te leggen aan het adres van niet-literaire beoefenaars van het occulte, d) het oproepen van geesten in hun poëzie of het in blurbs en achterflappen beweren van geesten te willen oproepen, e) dichters die in De Natuur geloven. Daarnaast moet er misschien ook iets ontstaan als “De Fabiasten”, met name alle ongelukkigen die zijn beginnen te schrijven na de publicatie van *Habitus* in 2018. Misschien zijn er ook stromingen denkbaar als “De Mettesiaanse Engelen” of de “Juxtaposisten”? Zij die, net zoals ik, het geloof in een verloren eenheid zijn verloren en op hun nachtkastje of schrijftafel een driftig becommentarieerd exemplaar van *Weerstandsbeleid* hebben liggen. Ik beeld me in dat de “Juxtaposisten” al bij het middageten zouden beweren nooit deel te hebben uitgemaakt van de “Juxtaposisten” en in tegendeel zelfs een pluraliteit aan raakvlakken te vertonen met alle die dag bestaande stromingen aangezien ze allemaal gebruik maken van dezelfde historisch beladen syntagma. Naast deze drie stromingen zijn er uiteraard waarschijnlijk ook nog alle schrijvers die we probleemloos kunnen onderbrengen in categorieën als “Nu Expressionism”, “Nieuwe Zakelijkheid maar dan nog saaier en met meer klimaatbewustzijn” (een betere terminologie dient nog te worden gevorst door de vorsers) en “De Literaire Ietsisten”. Daarnaast geloof ik ook stellig dat er een stroming dient te ontstaan rondom het werk van Joost Oomen. De Oomenistas. Oomenclatura. The Good Oomens.

2.

Ik denk graag: ik verhoud mij tot het poëzielandschap zoals een lijnstuk tot een rechte. Maar eigenlijk wens ik niet veel belang te hechten aan ruimtelijke beeldspraak als ‘landschap’, ‘scène’ of ‘wereld’. Dat laat ik liever over aan de literatuurkritiek en letterkundigen. Ik doe niet graag aan broodroof.

3.

Ik lees uitsluitend buitenlands werk, aangezien ik niet geloof in een binnenland. Wellicht zijn de onderliggende implicaties van zo’n tweestelling (Buitenland vs. Binnenland) me ook net iets te soft-

koloniaal en ethno-nationalistisch van aard. Over welk ‘binnenland’ hebben we het hier? De Grote Nederlanden? Vlaanderen? De Randstad? Europa? Lees ik ‘buitenlandse’ poëzie als ik aangeef vooral Waalse dichters te lezen? Zij schrijven (overwegend) immers niet-Nederlandstalig werk, maar behoren wel tot het officiële binnenland van de constructie ‘België’. Als de vraag zou zijn ‘Lees ik in oorsprong anderstalige poëzie en werkt deze door in uw eigen werk?’, dan zou ik tweemaal volmondig ‘ja’ zeggen. Dat anderstalig werk is zowel contemporain als historisch. Ik koester bewondering voor The New York School, L=A=N=G=U=A=G=E, uncreative writing, de ethopoetics van het project Heriberto Yépez, het werk van Kathy Acker, Pier Paolo Pasolini, Kirill Medvedev, John Ashbery, Robert Glück, Chus Pato, Leslie Kaplan. In het gedicht ‘Voor de vroegeren’ (1967) van Gust Gils staat er te lezen: ‘het kan mij niet schelen de voeten op mij te voelen van vele / dichters ook gesandaalden uit de oudheid (...)’ en die onbeschofte onverschilligheid spreekt zeer tot mij. Ik maak er in ‘mijn’ werk vaak een punt van dat er zo min mogelijk Arno in moet zitten, en zo veel mogelijk niet-Arno.

4.

Werkelijk in niets & in niets werkelijk.

5.

De vraag stellen is ze beantwoorden, lijkt me in dit geval. Is er werkelijk iemand te vinden die gelooft in een volstrekt homogene Nederlandstalige poëzie anno 2022? Ik laat me graag verleiden tot een linksfähige maar ten gronde Vlaams-nationalistische klaagzang over de kwetsbaarheid van het ‘lokale’ tegenover de nog steeds heersende ‘Nederland gidsland’-gedachte. Misschien moeten we het eerder over de twee verschillende historisch-literaire ‘industrieën’ hebben? Ik meen dat er wel degelijk zo iets bestaat als de Nederlandse poëziefabriek, met al zijn verschillende goed uitgeruste productieketens en gemoderniseerde machines. Misschien kunnen we vaststellen dat er in Nederland een grotere hechtheid heerst tussen grondgebied, taal en Staat. En dat daardoor ook de Nederlandse poëziefabriek op fellere steun kan rekenen vanuit die drie takken. Misschien zijn alle Nederlandstalige dichters kleine rondtollende subsystemen in de goede oude polysysteemtheorie van Even-Zohar.

6.

Als ik niet zou geloven in een horizon, waarom dan nog kijken? Ik geloof Jeroen Mettes wanneer hij stelt: ‘Waar een zin is, is altijd een wereld’. Uit zo’n houding volgt dat ik wel *moet* geloven in oneindige verandering. Ik wens vernieuwing, daarentegen, niet de fetisjeren. Wellicht geloof ik meer in minder dialectische begrippen als ‘mutatie’ en ‘corruptie’. Ik vind corruptie wenselijker dan vernieuwing. Ik zou graag zien dat hedendaagse dichters meer aan de slag gaan met dat wat al bestaat. Daarmee zeg ik natuurlijk zelf ook (gelukkig) niets nieuws, aangezien pastiche en collage beide zeer oude artistieke technieken zijn. Wie gelooft in verandering, gelooft in anti-hegemonie. En anti-hegemonie heeft de hedendaagse poëzieproductie van Nederland en België veel te leren.

7.

Wie gelooft geen ideologie te verkondigen, weet gewoon niet dewelke al vertegenwoordigd wordt. Waar een zin is, is altijd een wereld. En waar een wereld is, zijn er deelnemers aan die wereld. En waar er deelnemers zijn, zijn er gevoeligheden, eisen, dromen, angsten, verlangens. Zich bewust door dat kluwen heen navigeren is politiek bedrijven. Dat geldt, wat mij betreft, net zo goed voor ‘poëzie’ als taaldaad. Natuurlijk onderken ik dat niet alles even expliciet ‘politiek’ of ‘betrokken’ is of oogt te zijn. Een Frank Keizer steekt zijn Marxisme niet onder stoelen of banken in zijn

gedichten, en een Dominique De Groen schuwt in zowel haar dichtwerk als haar essayistiek geen ecofeminisme en anti-anthropocentrisme. Zij zijn overduidelijk veel explicieter in hun politiek dan een Dorien de Wit of Esther Jansma. Of ik denk dat maatschappelijk engagement ‘noodzakelijk’ is, zou ik zeggen: het is eerder *onontkomelijk*. Zo’n positie staat me toe om te zeggen dat, wat mij betreft, die betrokkenheid (te lezen als: deelname aan ‘het Politieke’, de dagdagelijkse arena van conflicterende meningen) niet bij iedereen evenzeer op de voorgrond moet staan. Wat ik belangrijker vind, is een doortastend zelfbewustzijn over de verschillende manieren waarop we kunnen en willen deelnemen aan verschillende soorten ‘discours’. Ik behoed me tegelijk ook voor een soort verpletterend relativisme. Als alles politiek is, dan is niets dat nog. Bovendien kan een hyper-bewustzijn ook net doorslaan naar wat cultuurfilosoof Mark Fisher ‘reflective impotence’ noemde: net door zo ongelooflijk diep en lang stil te staan bij gigantisch complexe vraagstukken, dreig je jezelf te verliezen in de onmogelijkheid van de opdracht. Het resultaat kan dan ‘impotence’ zijn: verstarring, bevroren, jezelf een kleine mate van betrokkenheid toedichten teneinde niet ten onder te gaan aan een verpletterende verantwoordelijkheid. Ik verlang niet naar een poëtisch klimaat waarin elk gedicht zich keer op keer dient te positioneren ten opzichte van politieke hete hangijzers van dat moment. Er lijkt me in dat opzicht ook iets enorm funest gaande te zijn in de manier waarop dichters elkaars poëzie bekijken. Er heerst, vrees ik, een soort poëtica van de achterdocht. ‘Is dichter X wel een goede bondgenoot van politieke eis Y?’, ‘spreekt uit dit gedicht niet onderliggend een vorm van schadelijk X-isme?’ Een collega-dichter ontboezemde recentelijk dat ze bang was om het woord ‘vrouw’ te gebruiken in een gedicht (in opdracht, dus institutioneel beladen), uit vrees voor al te voor de hand liggende kritische represailles vanuit hoeken waarin een non-binair wereldbeeld wordt verdedigd. Dat we met z’n allen, als taalgebruikers, het moeten hebben over welke werelden we met onze woorden vertegenwoordigen: dat spreekt voor zich (en is opnieuw anti-hegemonisch denken). Maar hoe gaan we dat gesprek onderling met elkaar aan? En met welke houding gaan we aan de gesprekstafel zitten, in onze gedichten en gesprekken over onze gedichten? Wie mag zichzelf vertegenwoordiger noemen van een bepaalde strijd? Wie mag zich beroepen op de middelen, kwetsuren en eisen van een strijd? Tegen wie gaan we ten strijde, en wat valt er te winnen? Dit is het soort vragen dat voortdurend door mijn hoofd spookt zodra ik de nukkige drang voel mij te mengen in gesprek. En wat is poëzie anders dan een morsige vorm van spreken?

8.

Het antwoord op de eerste deelvraag (‘heeft u daar een verklaring voor?’) hangt samen met de eigen benadering van wat het onderscheid is (als dat al bestaat) tussen poëzie en proza. Met de zin ‘I Like Ike’ werd de Amerikaanse presidentsverkiezing van 1952 zo goed als beslecht in het verpletterende voordeel van Dwight D. Eisenhower. Enkel een waarlijk dichter zou zoiets diabolisch sluw en retorisch waterdicht kunnen bedenken als ‘I Like Ike’. Vanuit zo’n standpunt bekeken heeft poëzie de wereld al op tal van schokkende manieren veranderd waarvan een prozaïst enkel kan dromen. Op wat baseren we ons wanneer we zeggen dat er een verschil in ‘leespubliek’ is? Is ‘leespubliek’ een eufemisme voor ‘verkoopcijfers’? Zo ja, dan kan je inderdaad spreken van een dramatische kloof. Tezelfdertijd is er nauwelijks een uitgeverij te vinden die zich niet op een bepaald punt in zijn bestaan inlaat met poëzie, teneinde een waarlijk ‘literair’ karakter geloofwaardig te maken. Wanneer ook een boodschappenlijstje poëzie kan zijn, zoals de Zestigers betoogden, dan leest de gemiddelde Westerse mens elke dag wel tien gedichten. Daar kan proza een dikke vette punt aan zuigen. (Ik geloof overigens zelf niet eens echt in het onderscheid tussen poëzie en proza. Die geforceerde tweespalt dient vooral een aftands didactisch en über-burgerlijk doeleinde). Wat betreft de literaire kritiek: wie aan een dichter vraagt of er wel genoeg aandacht wordt besteed aan dichtwerk, krijgt natuurlijk altijd te horen dat het beter kan. Ik stel me vragen bij de manier waarop ‘we’ (wie is die ‘we?’) hebben toegestaan dat literaire recensies (in het algemeen) weinig meer zijn geworden dan consumentenadvies. Dat elke recensie dient te worden voorzien van een ster of een

bal of ander symbool dat de meerwaardezoeker toestaat snel en efficiënt te kunnen beslissen tussen kopen, lenen of negeren. En op de vraag m.b.t. de kwaliteit van poëziekritiek antwoord ik recalcitrant en in de geest van Ghandi: ‘Poëziekritiek? Klinkt als een goed idee.’

9.

Vanaf het moment van mijn debuut in 2017 (tot en met vandaag) heb ik (meer dan) voltijds gewerkt in loondienst. Als ik had afgehangen van inkomen uit literaire productie, dan schreef ik dit niet op een MacBook Pro maar op een openbare computer in de leeszaal van een bibliotheek. Ik acht het niet wenselijk om ten brode te moeten of willen schrijven. Daar komen enkel huurwoordenaars en arrivisten van, en met geen van beide wens ik naar de oorlog te moeten trekken.

De vraag of ik baat heb bij literaire manifestaties hangt opnieuw samen met de boeiende maar uiterst frustrerende sociologische en politieke verschillen tussen Nederland in Vlaanderen. Wanneer ik de optelsom maak van alle podia-uitnodigingen, dan is Willem van Oranje mijn onmiskenbare broodheer geweest. In acht genomen dat elke zichzelf respecterende Nederlandse stad tenminste één relatief groot en bemiddeld poëziefestival kent, hoeft dat niet te verwonderen. Vlaanderen kent, op een aantal uitzonderingen na, geen serieus te nemen vorm van literaire industrie in de stijl van Nederland. Hoewel ik absoluut mijn portie heb gehad van literaire manifestaties, stel ik me vragen bij de impact van zo’n op het ego en persona gerichte interesse in poëzie. Zou er iemand komen luisteren naar een festival waarbij ieders werk wordt geanonimiseerd en verhaspeld door een Alexa of Siri? Zou ik *zelf* komen luisteren? Ik betwijfel het. Wie niet meedraait (of, erger nog: niet gevraagd wordt om mee te *mogen* draaien) in de carrousel van de entertainmentindustrie, zal daar (uitzonderingen in acht genomen) allicht niet beter van worden. In tegendeel. Zoals vaker en vaker geldt in de aandachtsoorlog die de moderniteit is geworden: *out of sight, out of mind*. De jongens van Das Mag hebben bij hun oprichting goed begrepen dat ze *zelfvoorzienend* moesten zijn in de literaire poeha rondom hun tijdschrift en publicaties. Waarom wachten tot iemand anders warm loopt van een auteur die je uitgeeft, wanneer je *zelf* een festival / leesgroep / thema-avond kan organiseren rondom je broodwinnaars? Creëer de vraag rondom het aanbod waarnaar nog niet wordt gevraagd, een marketing-dogma als geen ander. Deze mantra gonst op alle redacties van uitgeverijen, en de organisatoren van literaire manifestaties zijn meer dan zelden gewillige samenzweerders. (Dat de organisatoren van literaire manifestaties natuurlijk vaak *zelf* ook actief zijn als schrijver en als dusdanig ook een graantje meepikken van de aandachtseconomie die ze genereren, dat spreekt voor zich.)

10.

Ik wens geen kant te moeten kiezen in een vals dilemma tussen ‘verrijking’ of ‘verarming’. Als groot voorstander van een decentralisering van symbolisch kapitaalproductie, zeg ik: hoe meer uitdrukkingvormen- en media hoe beter, des te minder macht die geconsolideerd kan worden door uitgeversconcerns en andere belanghebbenden. Als lezer van poëzie zeg ik: zijn ‘slam’, ‘spoken word’ en ‘Instapoëzie’ wel degelijk ‘vormen’ van poëzie? Een slam is een wedstrijdgebeuren waarbinnen poëzie (ongeacht wat je daar onder verstaat) wordt aangewend om iets te winnen. Spoken Word is poëzie geschreven met het oog op orale traditie en orale aflevering. Instapoëzie is poëzie gepubliceerd en vormgegeven binnen een beeldverhouding van ‘idealiter 1800p x 1800p of 1:1’, geschreven met het oog op snelle consumptie (en dus noodgedwongen ook affectbejag, gevoeligheid aan grillige trends en egomanie). De drie zijn ook niet op een hoop te gooien.

11.

‘De taal van de dichter is die van de gemeenschap, welke die ook moge zijn’. Aldus Octavio Paz, tot mij gemedieerd via Jeroen Mettes. De stoel van de ‘belangrijkste dichter’ is een lege stoel,

waarnaar we allemaal hongerig en met kwijl aan de lippen staren, maar waar we nooit op moeten willen zitten.

Epigonen zijn er altijd

Apofenie.

Er is niets dat niets aanraakt.

Wie beweert geen ideologie te verkondigen weet gewoon niet dewelke die tot dat punt verkondigde.